

“शाळाबाह्य,अनियमित व स्थलांतरीत मुलांना शाळेच्या प्रवाहात दाखल करणेसाठी विशेष शोध मोहिम राबविणेबाबत ”

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.२१/एसडी-४
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक :- २३ फेब्रुवारी, २०२१.

वाचा :-

- १) बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९.
- २) शासन निर्णय क्रमांक: आरटीई २०१३/प्र.क्र.८/१३/प्राशि-१, दिनांक २८ मार्च, २०१३.
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: ओएससी ४४१५/(१०२)/१५/एस.डी.४ , दिनांक २० मे, २०१५
- ४) शासन निर्णय क्रमांक: संगण १०१५/प्र.क्र.१९/संगणक, दिनांक ०३ जुलै, २०१५.

प्रस्तावना :-

‘बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क अधिकार अधिनियम २००९’ राज्यात दि.१ एप्रिल, २०१० रोजी लागू करण्यात आला आहे. सदर कायद्यांतर्गत ६ ते १४ वयोगटातील प्रत्येक बालकास शाळेच्या पटावर नोंदविले जाणे, बालकांनी नियमित शाळेत येणे आणि त्याला दर्जेदार शिक्षण मिळणे हा हक्क प्राप्त झाला आहे. शाळेत कधीही दाखल न झालेली तसेच शाळेत न जाणारी बालके, ज्यांनी शाळेत प्रवेश घेतलेला नाही किंवा ज्या बालकांनी प्रवेश घेऊन प्राथमिक शिक्षण पूर्ण केलेले नसेल अशा ६ ते १४ वयोगटातील बालक एक महिन्यापेक्षा अधिककाळ सातत्याने अनुपस्थित राहत असेल तर त्या बालकांना शाळाबाह्य बालक म्हणावे अशी व्याख्या शिक्षण हक्क अधिनियमानुसार केली आहे. राज्यात आजही अनेक बालके विविध कारणांमुळे शाळाबाह्य आहेत हे वास्तव नाकारता येत नाही.

महाराष्ट्रातील बऱ्याच जिल्ह्यातून मोठ्या प्रमाणात कुटुंबे स्थलांतर करीत असतात. स्थलांतर करणारी कुटुंबे ही आर्थिक स्तर निम्न असलेल्या वंचित समाजातील, गटातील, भूमिहीन अथवा अल्पभूधारक असतात. साधारणतः सप्टेंबर नंतर ही कुटुंबे, महाराष्ट्र तसेच महाराष्ट्राच्या जवळच्या राज्यात स्थलांतर करतात. मोठ्या प्रमाणात कुटुंबे ऊसतोडणीसाठी पाश्चिम महाराष्ट्रातील सोलापूर, कोल्हापूर, पुणे, सातारा, अहमदनगर येथे तर शेजारी असणाऱ्या कर्नाटक व गुजरात येथे स्थलांतर करतात. स्थलांतराचा कालावधी हा सप्टेंबर ते मे असा असतो. ऊसतोडणीसाठी मोठ्या प्रमाणात कुटुंबे स्थलांतर करताना जरी दिसत असली तरी वीटभट्टी, दगडखाण, कोळसाखाणी, शेतमजुरी, बांधकाम व्यवसाय, सार्वजनिक बांधकाम विभागातील कामे करण्यासाठी उदा. रस्ते, नाले तसेच जिनिंग मिल या प्रकारच्या कामांसाठीही कुटुंबे स्थलांतर करीत असतात. अशा स्थलांतरित, शाळाबाह्य बालकांचे शिक्षण थांबू नये यासाठी महाराष्ट्रामध्ये -बालरक्षक चळवळ स्वयंप्रेरणेने अतिशय चांगले काम करीत आहे.

कोविड - १९ या जागतिक रोगाच्या प्रादुर्भावामुळे शाळा बंद होऊन विद्यार्थ्यांच्या नियमित शिक्षणामध्ये अडथळा निर्माण झाला आहे. जरी केंद्र आणि राज्यशासन बालकांच्या नियमित शिक्षणासाठी आणि बालके शाळाबाह्य होऊ नयेत यासाठी प्रयत्नशील आहे तरीही यामध्ये खूप आव्हानांना सामोरे जावे लागत आहे. वाढत्या स्थलांतरामुळे शाळाबाह्य मुलांचे आणि त्यातही मुलींचे प्रमाण वाढण्याची भीती आहे. रोजगाराची अनिश्चितता, सामाजिक असुरक्षितता आणि पालकांच्या मनातील भीती यामुळे वाढणारे बालमजुरी आणि बालविवाहाचे प्रमाण रोखण्याचे आव्हान आपल्यासमोर आहे. विशेषतः या परिस्थितीत दिव्यांग मुलांबाबतची आव्हाने अधिक वाढत आहेत. वरील सर्व बाबींचा विचार करता १०० टक्के बालकांना शाळेच्या प्रवाहात दाखल करून त्यांच्या शिक्षणाच्या हक्कांची पूर्तता करणे ही राज्याच्या दृष्टीने सर्वोच्च प्राधान्याची गरज आहे. म्हणून सर्व शासकीय विभागांनी एकत्रितपणे योग्य नियोजन करून कृती करणे व त्याचे सातत्याने सनियंत्रण करणे गरजेचे आहे. यासाठी राज्यातील शाळाबाह्य, स्थलांतरित व शाळेत अनियमित असलेल्या बालकांची शोध मोहीम शिक्षण विभागासह अन्य विभागांच्या सहकार्याने करण्याचा एक महत्वाकांक्षी कार्यक्रम हाती घेण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्या अनुषंगाने शासन खालीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय -

“शाळाबाह्य, अनियमित व स्थलांतरीत मुलांना शाळेच्या प्रवाहात दाखल करणेसाठी विशेष शोध मोहिमेबाबत”

राज्यात शाळाबाह्य बालकांची शोध मोहीम दिनांक १ ते १० मार्च २०२१ या कालावधीत व्यापक स्वरूपात राबविण्यात यावी. राज्याच्या या महत्त्वपूर्ण शैक्षणिक उपक्रमात महसूल, ग्रामविकास, नगरविकास, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य, महिला व बालविकास, एकात्मिक बालविकास योजना, कामगार विभाग, आदिवासी विकास, अल्पसंख्यांक विकास आणि सार्वजनिक आरोग्य व गृह विभाग या विभागांतील अधिकाऱ्यांच्या सहभागाने राबविण्यास शासन मान्यता देत आहे.

१) शोध मोहिमेचा उद्देश :

कोविड १९ संसर्ग कालावधीत अनेक कुटुंबांचे स्थलांतर झालेले असून ६ ते १८ वयोगटातील अनेक बालके शाळाबाह्य झाल्याचे दिसून येत आहे. अशा बालकांना शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात दाखल करण्यासाठी सदरची शोध मोहीम सुरु करण्यात येत आहे .

- सदर शोध मोहिमेमध्ये बालकांचा शोध घेताना ग्रामपंचायत / नगरपालिका/ महानगरपालिका मधील जन्म-मृत्यू अभिलेख्यामधील नोंदींचा वापर करणे.
- कुटुंब सर्वेक्षण करणे.
- तात्पुरते स्थलांतरित कुटुंबात असणाऱ्या बालकांची माहिती
 - i) मूळ वस्तीतून अन्य वस्तीत स्थलांतरित होणारी
 - ii) अन्य वस्तीतून शाळा असणाऱ्या वस्तीत स्थलांतरित होऊन येणारी

२) शोध मोहीम कोणाची व कोठे करावी ?

प्रत्येक गावात व शहरात तसेच परिसरातील गजबजलेल्या वस्त्या, रेल्वेस्टेशन, बसस्थानके, ग्रामीण भागातील बाजार, गु-हाळ घर, गावाबाहेरची पालं, वीटभट्ट्या, दगडखाणी, मोठी बांधकामे, स्थलांतरित कुटुंबे, झोपड्या, फुटपाथ, सिग्नलवर/रेल्वेमध्ये फुले व अन्य वस्तू विकणारी तसेच रस्त्यावर भिक मागणारी बालके, लोककलावंताची वस्ती, अस्थायी निवारा करणारी कुटुंबे, भटक्या जमाती, तेंदूपत्ता वेचणारी, विड्या वळणारी इत्यादी विविध ठिकाणी काम करणारे बालमजूर, ऊसतोड कामगारांच्या वस्त्या, शेतमळ्यांवरील आणि जंगलातील वास्तव्य असलेल्या पालकांची बालके, मागास, वंचित गटातील व अल्पसंख्यांक गटातील वस्तीतील मुले यांची माहिती या शोध मोहिमेत घेण्यात यावी. पर्यवेक्षीय अधिकारी, सर्व व्यवस्थापनाच्या शाळेतील शिक्षक, अंगणवाडी सेविका, मदतनीस व इतर शासकीय विभागातील कर्मचारी वरील सर्व ठिकाणी पोहचून शाळाबाह्य मुलांचा शोध घेवून त्यांना शाळेत दाखल करण्याची कार्यवाही करतील यादृष्टीने सर्व स्तरावरील समित्यांनी नियोजन करावे. (समिती रचना परिशिष्ट-१ प्रमाणे) महिला बालविकासांतर्गत बालगृह/निरीक्षण गृह/विशेष दत्तकसंस्था येथील मुलामुलींचाही या शोधमोहिमेत समावेश करण्यात यावा. एकही शाळाबाह्य/स्थलांतरित मूल शिक्षणापासून वंचित राहणार नाही या दृष्टीने नियोजन करण्याची दक्षता प्रशासनाकडून घेण्यात यावी.

३ ते ६ वयोगटातील जी बालके एकात्मिक बाल विकास योजनेचा लाभ घेत नाहीत तसेच खाजगी बालवाडी, इंग्रजी माध्यमांचे ज्युनिअर केजी, सिनिअर केजी मध्ये जात नाहीत व ६ ते १८ वर्ष वयोगटातील शाळाबाह्य बालके यांची शोधमोहीम घेण्यात यावी. शाळाबाह्य, स्थलांतरित व अनियमित बालकांना शाळेच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी सदरची ही विशेष शोध मोहीम विशिष्ट कालावधीसाठी असली तरीही या मुलांच्या शिक्षणासाठी सातत्याने प्रयत्न होणे गरजेचे आहे. यासाठी विविध स्तरावरील समित्यांची रचना सोबतच्या परिशिष्टात नमूद केलेली आहे.

३) शोध मोहीम जबाबदारी :

• नोडल अधिकारी :

पदनाम	स्तर/क्षेत्र	वयोगट
आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना	राज्यस्तर	३ ते ६
संचालक (प्राथमिक), शिक्षण संचालनालय पुणे.	राज्यस्तर	६ ते १४
शिक्षण संचालक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक, शिक्षण संचालनालय पुणे.	राज्यस्तर	१४ ते १८
शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)	जिल्हास्तर	६ ते १४
शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक)	जिल्हास्तर	१४ ते १८
जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी	जिल्हास्तर	३ ते ६

जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला बालविकास)	जिल्हास्तर	३ ते ६
गट शिक्षणाधिकारी	तालुका	६ ते १८
बाल विकास प्रकल्प अधिकारी	ग्रामीण/नागरी	३ ते ६
प्रशासन अधिकारी (नपा/मनपा)	शहरी	६ ते १८
प्रशासकीय अधिकारी (महिला व बाल विकास अधिकारी)	शहरी	३ ते ६

• पर्यवेक्षक :

पदनाम	स्तर/क्षेत्र	वयोगट
केंद्र प्रमुख व मुख्याध्यापक	ग्रामीण व शहरी	६ ते १८
अंगणवाडी पर्यवेक्षक	ग्रामीण व शहरी	३ ते ६

• प्रगणक :

पदनाम	स्तर/क्षेत्र	वयोगट
प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्य. शिक्षक	ग्रामीण व शहरी	६ ते १८
अंगणवाडी सेविका/मदतनीस	ग्रामीण व शहरी	३ ते ६

कालावधी :

शाळाबाह्य बालकांची शोध मोहीम दिनांक १ ते १० मार्च २०२१ (सार्वजनिक सुट्टीचा दिवस वगळून) या कालावधीत पूर्ण करण्यात यावी.

४) शोध मोहिमेची कार्यपद्धती :

- ४.१) सदरची शोध मोहीम वस्ती, वाडी, गाव, वार्ड या स्तरावर पूर्ण करण्यात यावी.
- ४.२) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)/ जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला व बाल विकास), बालविकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण/नागरी) यांच्याकडून गाव, केंद्र, बीट, विभाग व शाळा स्तरानुसार नियोजन तयार करून घेण्यात यावे. तसेच शोधमोहीम करणारे अधिकारी कर्मचारी यांची यादी बनविण्यात यावी.
- ४.३) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)/ जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला व बाल विकास), बालविकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण/नागरी) यांनी दिलेल्या कर्मचारी यादीनुसार विषय व जबाबदाऱ्या वाटप करून संबंधितांना आदेशित करण्यात यावे.
- ४.४) विषय व जबाबदाऱ्या निश्चित केल्यानंतर आदेशित केलेल्या कर्मचा-यांचे प्रशिक्षण आयोजित करण्यात यावे. सदर प्रशिक्षणामध्ये शोध मोहिमेचा मुख्य हेतू, प्रपत्र भरण्याबाबत व करावयाच्या कार्यवाहीबाबत माहिती देण्यात यावी.

४.५) क्षेत्रीय सर्वेक्षणासाठी जबाबदार अधिकारी यांनी आपल्या अधिनस्त कर्मचाऱ्यांकडून दिलेल्या तारखेप्रमाणे प्रत्यक्षात शोध मोहिमेस सुरुवात करून दैनिक अहवाल सादर करावा.

४.६) दिनांक १ ते १० मार्च २०२१ या कालावधीत शोध मोहीम पूर्ण करण्यात यावी.

४.७) शोध मोहिमेचा अहवाल गट पातळीवरील अधिकाऱ्यांनी आपल्या जिल्हा नोडल अधिकारी यांच्याकडे सादर करावा.

४.८) या शोधमोहिमेत महिला व बालविकास विभागाच्या १० जून २०१४ च्या शासन निर्णयानुसार गठीत सर्व स्तरावरील बाल संरक्षण समितीचीही जबाबदारी राहिल.

४.९) शाळाबाह्य बालकांच्या शोध मोहिमेत १८ वर्षे वयोमर्यादेपर्यंतच्या दिव्यांग बालकांचाही समावेश करण्यात यावा.

• वेळापत्रक :-

अ.क्र.	दिनांक	विषय	सर्वेक्षणासाठी जबाबदार अधिकारी	करावयाची कार्यवाही
१	२४/०२/२०२१	शाळाबाह्य मुलांच्या शोध मोहिमेबाबत राज्यस्तरीय बैठक	संचालक (प्राथमिक)	राज्यस्तरीय व जिल्हास्तरीय समितीतील सदस्यांची शोध मोहिमेसंदर्भातील पूर्व तयारी बैठक घेणे.
२	२५/०२/२०२१	जिल्हा/ मनपा स्तर बैठक	शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक व माध्यमिक) / प्रशासनाधिकारी (मनपा)	जिल्हा / मनपा स्तरावरील सर्व समिती सदस्य व तालुकास्तरावरील समिती सदस्यासमवेत शाळाबाह्य शोध मोहिमेसंदर्भात पूर्वतयारी बैठक घेणे.
३	२६/०२/२०२१	तालुकास्तरावर नियोजनाबाबत बैठक	गट शिक्षणाधिकारी व बालविकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण/नागरी)	तालुकास्तरावर विभाग, बीट व केंद्रानुसार क्षेत्रीय अधिकारी यांची बैठक आयोजित करावी. शाळाबाह्य बालकांची शोध मोहीम करण्यासंबंधी नियोजन करण्यात यावे. क्षेत्रीय अधिकारी यांच्याकडून कर्मचारी यांची यादी घेण्यात यावी.

अ.क्र.	दिनांक	विषय	सर्वेक्षणासाठी जबाबदार अधिकारी	करावयाची कार्यवाही
४	२७/०२/२०२१	केंद्र/वार्डस्तर बैठक	केंद्रप्रमुख / संबंधित अधिकारी	केंद्र/वार्डस्तरीय समितीमधील सदस्य व घटक शाळेतील मुख्याध्यापकांची नियोजनासंदर्भात बैठक घेणे.
५	२७/०२/२०२१	गावस्तर बैठक	सर्व व्यवस्थापनांच्या, सर्व माध्यमांच्या संबंधित शाळेचे मुख्याध्यापक	गावस्तर समितीतील सदस्यांची नियोजना संदर्भात बैठक घेणे.
६	०१/०३/२०२१ ते १०/०३/२०२१	गाव/वाडी वस्ती येथे शोधमोहिम सुरु करण्याबाबत.	सर्व व्यवस्थापनांच्या, सर्व माध्यमांच्या शाळांचे प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षक, अंगणवाडी सेविका/ मदतनीस हे प्रगणक म्हणून काम पाहतील. मुख्याध्यापक हे शिक्षक, अंगणवाडी सेविका/मदतनी स यांचेवर संनियंत्रण करतील.	दिलेल्या प्रपत्रानुसार दि. १ ते १० मार्च २०२१ या कालावधीत प्रत्यक्ष शोध मोहिम नियमितपणे करणे. शाळाबाह्य बालकांचा शोध मोहिम अहवाल नियमित दररोज सायंकाळी ४ वाजेपर्यंत वरिष्ठ कार्यालयाकडे सादर करणे.
७	१२/०३/२०२१	तालुकास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ६	गट शिक्षणाधिकारी	तालुक्यातील शाळाबाह्य शोधमोहिमेत आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात

अ.क्र.	दिनांक	विषय	सर्वेक्षणासाठी जबाबदार अधिकारी	करावयाची कार्यवाही
		ते १८ वर्ष)		संकलन करून शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक) यांचेकडे सादर करणे
		तालुकास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ३ ते ६ वर्ष)	बालविकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण/नागरी)	तालुक्यातील शाळाबाह्य शोधमोहिमेत आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात संकलन करून जिल्हा महिला बाल विकास अधिकारी (जिल्हा परिषद) यांचेकडे सादर करणे
८	१६/०३/२०२१	जिल्हास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ६ ते १८ वर्ष)	शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक व माध्यमिक)	जिल्ह्यातील शाळाबाह्य शोध मोहिमेत आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात संकलन करून संचालक (प्राथमिक) यांचेकडे सादर करणे
		जिल्हास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ३ ते ६ वर्ष)	जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला व बाल विकास) जिल्हा परिषद	जिल्ह्यातील शाळाबाह्य शोधमोहिमेत आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात संकलन करून आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना यांचेकडे सादर करणे

(टिप:- राज्यस्तरावरील नोडल अधिकारी यांचेकडून माहिती संकलनाबाबतची विहित प्रपत्रे जिल्हास्तरावर पाठविण्यात येतील)

५) मोहिमेची अंमलबजावणी :

५.१) शाळाबाह्य बालकांची शोध मोहीम प्रभावी होण्याकरिता विविध स्तरावरील समित्या गठीत करण्यात आलेल्या आहेत. त्यानुसार शोध मोहिमेची अंमलबजावणी करण्यात यावी. परिशिष्ट - १ मध्ये समित्या दिलेल्या आहेत.

५.२) दिनांक १२ ते १३ मार्च २०२१ - शाळाबाह्य, अनियमित व स्थलांतरित बालकांची गावनिहाय यादी संकलित करून शाळानिहाय जनरल रजिस्टर, तसेच विद्यार्थी हजेरी पत्रक व गाव पंजिका पडताळणी करून अद्ययावत करणे.

- ५.३) शाळाबाह्य, अनियमित व स्थलांतरीत बालकांना शाळेत दाखल करून घेणे. तसेच दि. १९/०३/२०२१ अखेर दाखल झालेल्या बालकांची माहिती शिक्षणाधिकारी (प्राथ.) यांनी संचालक (प्राथ) यांना दि.२४/०३/२०२१ पर्यंत पाठविणे.
- ५.४) शोध मोहिमेकरिता मुलांची नोंद घेण्याकरिता प्रपत्र “अ” “ब” “क” आणि “ड” सोबत देण्यात येत आहेत. त्यापैकी योग्य त्या प्रपत्रात शाळाबाह्य, अनियमित व स्थलांतरीत बालकांची नोंद घेण्यात यावी. जी शाळाबाह्य, अनियमित व स्थलांतरीत बालके शाळेत वयानुरूप दाखल झालेली आहेत अशा बालकांना विशेष प्रशिक्षणात सहभागी करून घेण्यात यावे.

६) शोध मोहिमेबाबत व्यापक जनप्रबोधन :-

राज्यातील प्रत्येक नागरिकापर्यंत या शोधमोहिमेची माहिती सुलभरित्या पोहचवी यासाठी खालील पद्धतीने शोध मोहिमेबाबतचे व्यापक जनप्रबोधन प्रत्येक स्तरावरील समितीने करावे. त्याचबरोबर जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेतील समता विभागाने यासाठी पुढाकार घ्यावा.

१. स्थानिक दूरदर्शन, आकाशवाणी, वृत्तपत्रे तसेच इतर प्रसार माध्यमाद्वारे या शाळाबाह्य बालकांच्या शोध मोहिमेचे व्यापक प्रमाणात उद्बोधन करून नागरिक, पालक, स्वयंसेवी संस्था, युवक मंडळे यांना सहभागी करून घेण्यात यावे.
२. स्थानिक कलाकार आणि नामांकित व्यक्ती मार्फत शोध मोहिमेबाबत प्रत्यक्ष संवाद घडवून आणावा. हे काम गाव/तालुका/जिल्हा पातळीवरील समित्यांनी करावे. यासाठी विविध स्वयंसेवी संस्था, दानशूर संस्था, दानशूर नागरिक आणि शाळाबाह्य मुलांसाठी काम करणाऱ्या संस्थांकडून या मोहिमेच्या प्रचार-प्रसारासाठी प्रायोजकत्वाचे आवाहन करण्यात यावे.
३. सोशल मिडीयाच्या माध्यमातून WhatsApp, Facebook, Twitter, Instagram याद्वारे विविध संस्था, संघटना व स्वयंसेवी संस्था यांना याबाबतचा जनप्रसार व्यापक प्रमाणात करण्याबाबत आवाहन करण्यात यावे.
४. राज्याच्या या महत्वपूर्ण उपक्रमात सरपंच, ग्रामपंचायतीचे सदस्य, शालेय व्यवस्थापन समिती यांचा गावपातळीवरील शोध मोहिमे आणि गृहभेटी यामध्ये संपूर्ण सहभाग घ्यावा.
५. पंचायत समिती सभापतीसह पंचायत समिती सदस्यांना आपापल्या कार्यक्षेत्रातील गावामधून या शोध मोहिमेत सहभागी होण्याचे आवाहन करावे.
६. जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष, शिक्षण सभापतीसह सर्व पदाधिकारी, जिल्हा परिषद सदस्य यांना आपापल्या कार्यक्षेत्रात शालाबाह्य बालकांच्या शोध मोहिमेत सहभागासाठी विनंती करावी.
७. शोधमोहिमेसाठी आवश्यक असलेले प्रपत्राचे नमुने संचालक (प्राथमिक), प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे यांनी सर्व जिल्हास्तरावरील प्राधिकृत केलेल्या अधिकार्यांच्या माध्यमातून स्थानिक स्तरावर उपलब्ध करून देण्यात यावेत.

सदर शासन निर्णय महसूल व वन विभाग, ग्रामविकास विभाग व महिला व बाल विकास विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२१०२२३१६०२१९७४२१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(वन्दना कृष्णा)

अपर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :-

- १) मा. मंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- २) मा. राज्यमंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे विशेष कार्य अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) अपर मुख्य सचिव, महसूल व वन विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- ५) अपर मुख्य सचिव, पंचायत राज व ग्रामविकास विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- ६) प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- ७) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ८) राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- ९) आयुक्त, साखर, साखर आयुक्तालय, पुणे.
- १०) आयुक्त, अल्पसंख्यांक विभाग, पुणे.
- ११) आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग, पुणे.
- १२) आयुक्त, दिव्यांग कल्याण आयुक्तालय, पुणे.
- १३) आयुक्त, महिला व बालविकास विभाग, पुणे.
- १४) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास योजना, पुणे.
- १५) आयुक्त, समाजकल्याण विभाग, पुणे.
- १६) आयुक्त, कामगार आयुक्तालय, पुणे.
- १७) जिल्हाधिकारी (सर्व).
- १८) संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- १९) शिक्षण संचालक, (प्राथमिक) शिक्षण संचालनालय, पुणे.
- २०) शिक्षण संचालक, (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक) शिक्षण संचालनालय, पुणे.
- २१) अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षा मंडळ, पुणे.
- २२) शिक्षण संचालक, (अल्पसंख्यांक व प्रौढ शिक्षण) शिक्षण संचालनालय, पुणे.
- २३) आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व).
- २४) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, (सर्व)

- २५) संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, पुणे.
- २६) विभागीय शिक्षण उपसंचालक, (सर्व विभाग).
- २७) प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, (सर्व).
- २८) शिक्षण निरीक्षक (उत्तर/दक्षिण/पश्चिम), बृहन्मुंबई.
- २९) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक/निरंतर), जिल्हा परिषद, (सर्व).
- ३०) महिला बालविकास अधिकारी
- ३१) जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला बालविकास)
- ३२) शिक्षणाधिकारी / शिक्षणप्रमुख / प्रशासनाधिकारी, महानगरपालिका, (सर्व).
- ३३) गटशिक्षणाधिकारी, पंचायत समिती (सर्व).
- ३४) मुख्याधिकारी, नगरपालिका / नगरपरिषद, (सर्व).
- ३५) निवडनस्ती (एसडी-४).

परिशिष्ट : १

राज्य ते गाव पातळीवर एकसूत्रता रहावी यासाठी खाली दर्शविल्याप्रमाणे शासनाच्या विविध विभागांचे सहकार्य घेऊन समितीचे गठन करून शाळाबाहय, स्थलांतरित व अनियमित मुलांचा शोध घेण्यात यावा.

अ) राज्यस्तरीय समिती :-

१	अप्पर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग	अध्यक्ष
२	आयुक्त, शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य	उपाध्यक्ष
३	राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई	सदस्य
४	आयुक्त, साखर, साखर आयुक्तालय	सदस्य
५	आयुक्त, अल्पसंख्यांक विभाग	सदस्य
७	आयुक्त, दिव्यांग कल्याण आयुक्तालय	सदस्य
८	आयुक्त, महिला व बालविकास विभाग	सदस्य
९	आयुक्त, समाजकल्याण विभाग	सदस्य
१०	आयुक्त, कामगार विभाग	सदस्य
११	आयुक्त, एकात्मिक बालविकास योजना	सदस्य
१२	संचालक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे.	सदस्य
१३	संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.	सदस्य
१४	उपसंचालक, समता विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे	सदस्य
१५	विभागीय शिक्षण उपसंचालक (प्रतिनिधी)	सदस्य (५)
१६	संचालक (प्राथमिक), प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे.	सदस्य सचिव

आ) जिल्हास्तर समिती -

१	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२	मुख्य कार्यकारी अधिकारी	सहअध्यक्ष
३	जिल्हा पोलीस अधीक्षक यांनी निर्देशित केलेले प्रतिनिधी	सदस्य
४	प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था	सदस्य
५	विभागीय शिक्षण उपसंचालक यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
६	जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला व बाल विकास) जिल्हा परिषद	सदस्य
७	जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी	सदस्य
८	उपायुक्त/ सहाय्यक कामगार आयुक्त	सदस्य
९	प्रकल्प अधिकारी , आदिवासी विभाग	सदस्य
१०	स्वयंसेवी संस्थेचे प्रतिनिधी -१	सदस्य
११	जिल्हा समन्वयक, बालरक्षक, लिंग समभाव व मुलींचे शिक्षण, समावेशित शिक्षण	सदस्य
१२	शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक)	सदस्य
१३	शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)	सदस्य सचिव

इ) महानगरपालिका स्तर समिती -

१	आयुक्त, महानगरपालिका	अध्यक्ष
२	अतिरिक्त आयुक्त , महानगरपालिका	सहअध्यक्ष
३	उपजिल्हाधिकारी , जिल्हाधिकारी कार्यालय	सदस्य
४	प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था	सदस्य
५	बालविकास प्रकल्प अधिकारी (नागरी), महानगरपालिका	सदस्य
६	कामगार अधिकारी, महानगरपालिका	सदस्य

७	वार्ड अधिकारी, महानगरपालिका	सदस्य
८	समाज विकास अधिकारी, महानगरपालिका	सदस्य
९	स्वयंसेवी संस्थेचे प्रतिनिधी - १	सदस्य
१०	बालरक्षक समन्वयक, शहर प्रतिनिधी	सदस्य
११	शिक्षण निरीक्षक / प्रशासन अधिकारी / शिक्षणाधिकारी	सदस्य सचिव

ई) तालुकास्तर समिती :-

१	तहसिलदार	अध्यक्ष
२	गटविकास अधिकारी	सहअध्यक्ष
३	मुख्याधिकारी, नगरपालिका	सदस्य
४	एकात्मिक बालविकास अधिकारी	सदस्य
५	शासकीय कामगार अधिकारी	सदस्य
६	सहाय्यक प्रकल्प अधिकारी, आदिवासी विभाग	सदस्य
७	तालुका आरोग्य अधिकारी	सदस्य
८	साखर कारखान्याचे कार्यालयीन अधीक्षक/सचिव	सदस्य
९	वरिष्ठ अधिव्याख्याता/अधिव्याख्याता, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था	सदस्य
१०	शिक्षण विस्तार अधिकारी -	सदस्य
११	स्वयंसेवी संस्थेचे प्रतिनिधी - १	सदस्य
१२	तालुका बालरक्षक प्रतिनिधी, साधन व्यक्ती, समावेशित शिक्षण विषय तज्ञ	सदस्य
१३	गट शिक्षणाधिकारी	सदस्य सचिव

उ) वार्डस्तर समिती :-

१	स्थानिक नगरसेवक	अध्यक्ष
२	शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष / शाळा विकास व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष	उपाध्यक्ष
३	क्षेत्रीय कार्यालयाचे उपायुक्त	सदस्य
४	पर्यवेक्षक , शिक्षण विभाग , महानगरपालिका	सदस्य
५	शासकीय कामगार अधिकारी	सदस्य
६	आरोग्य सेवक	सदस्य
७	स्वयंसेवी संस्थांचा प्रतिनिधी / शिक्षण तज्ज्ञ -१	सदस्य
८	सेवाज्येष्ठ मुख्याध्यापक	सदस्य सचिव

ऊ) केंद्रस्तर समिती-

१	केंद्र प्रमुख	अध्यक्ष
२	निवडक किमान ५ शाळा व्यवस्थापन समितीचे अध्यक्ष	उपाध्यक्ष
३	साधन व्यक्ती, समावेशित शिक्षण विषय तज्ञ	सदस्य
४	बालरक्षक प्रतिनिधी	सदस्य
५	सीआरजी मधील रिसोर्स टीचर, भाषा, गणित विषयाचे प्रत्येकी एक प्रतिनिधी	सदस्य
६	केंद्रीय मुख्याध्यापक	सदस्य सचिव

ए) गावस्तर समिती :-

१	सरपंच /गाव बाल संरक्षण समिती अध्यक्ष	अध्यक्ष
२	शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष / शाळा विकास व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष	सहअध्यक्ष

३	पोलीस पाटील	सदस्य
४	तलाठी	सदस्य
५	ग्रामसेवक	सदस्य
६	आरोग्य सेवक	सदस्य
७	अंगणवाडी सेविका व आशा कार्यकर्ती	सदस्य
८	स्वयंसेवी संस्थांचा प्रतिनिधी / शिक्षण तज्ज्ञ -१	सदस्य
९	बालरक्षक शिक्षक	सदस्य
१०	सेवाज्येष्ठ मुख्याध्यापक	सदस्य सचिव

- टिप :** १. प्रत्येक स्तरावरील समितीचे अध्यक्ष व सदस्य सचिव यांच्यावर शाळाबाह्य बालकांच्या शोध मोहिमेबाबत समन्वयाची जबाबदारी राहणार आहे.
२. प्रत्येक स्तरावरील समितीच्या अध्यक्षांना स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे पदाधिकारी व खाजगी स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी यांचे सहकार्य घेता येईल.

પ્રપત્ર-અ

जिल्हा : -----

गावाचे/शहराचे नाव :

वस्तीचे नाव : -----

विभाग :- शहरी/ग्रामीण

प्रगणक / शोध मोहीम करणाऱ्याचे नाव व मोबाईल क्र.

[illegible]

प्रपत्र-ब
शाळाबाह्य बालकांच्या नोंदी
कधीच शाळेत न गेलेल्या किंवा अनियमित उपस्थितीमुळे शाळाबाह्य झालेल्या बालकांसाठी

अ.क्र.	शाळाबाह्य बालकाचे संपूर्ण नाव	बालक कधीच शाळेत न गेलेले असल्यास- E 1 लिहा, अनियमित उपस्थितीमुळे शाळा बाह्य झालेले असल्यास- E2 लिहा	वय (दि.२८ फेब्रुवारी २०२१ अखेर)	माहिती असल्यास आधार क्र. लिहावा	लिंग (पुरुष/स्त्री)	जात प्रवर्ग (प्रवर्ग माहित नसल्यास जात लिहावी)	कुटुंब प्रमुखाचे संपूर्ण नाव	संपर्क क्रमांक	पत्ता (गाव,तालुका, जिल्हा)	विशेष गरजाधिष्ठित बालक असल्यास त्याचा प्रकार उदा. अंध, कर्णबधीर, मुकबधीर, अस्थिव्यंग इ.	बालकामगार म्हणून काम करीत असल्यास(उदा. हॉटेल/गरेज/विटभट्टी/दुकाने/स्टेशन/बांधकाम व इतर ठिकाणी काम करीत असल्यास नोंद करावी)	शाळाबाह्य होण्याची इतर कारणे (कोव्हिड/इतर कारणे या ठिकाणी नोंदवावीत)	बालक शाळाबाह्य होण्यापूर्वी शाळेत शिकत असेल तर त्याची पूर्वीची शाळा व इयत्ता (नसल्यास नाही असे लिहावे)	सध्या ज्या इयत्तेत प्रवेशित करावयाचे आहे ती इयत्ता	ज्या शाळेत प्रवेशित करायचे आहे त्या शाळेचे नाव व युडायस क्र.

शोध मोहीम करणाऱ्या कर्मचाऱ्याचे नाव :- ----- मोबाईल क्रमांक :-

बाहेरगावातून/तालुक्यातून/जिल्ह्यातून /राज्यातून स्थलांतरीत होऊन आलेल्या कुटुंबातील बालके

ग्रामपंचायत :- विभाग :- शहरी/ग्रामीण:- प्रगणकाचे नाव :- मोबाईल क्र.:-

[illegible]